Box 2

OM PHILOSOPHIENS BETYDELSE
OCH
FÖRHÅLLANDE TILL DE EMPIRISKA VETENSKAPERNA.

Academisk Afhandling,

som

med Vidtberömda Philos. Facultetens i Uppsala samtycke

för Philosophiska Gradens erhållande

kommer att offentligen försvaras

af

ERNST JOHAN FRITHIOF GRANELL,
Philos. Cand. Adjunct vid Uppsala Högre Elementarläroverk,

å större Gustavianska lärosalen den 23 Maj 1866

p. v. t. f. m.

UPPSALA,
J. SUNDVALLSON, 1866.

COMMINISTERN OCH VICE PASTORN

ERNST GUSTAF GRANELL

AF EN SONS TACKSAMHET.

Då i våra dagar de philosophiska frågorna synas lifligt fästa uppmärksamheten och taga eftertanken i anspråk, saknar det ej intresse att göra sig reda för betydelsen och karakteren af den verksamhet, som vi kalla philosopherande. Att komma till en klar insigt i philosophiens väsende, att vinna kännedom om hvad hon vill och åsyftar, torde synas så mycket angelägnare, då man betänker, att hon sysselsätter sig med lösningen af frågor, som äro bland lifvets vigtigare och derföre böra ega ett stort intresse.

Flera hvarandra olika, till och med motsatta, föreställningar hafva fästat sig vid det man betecknat med namnet philosophi. Brist på kännedom, eller en oriktig sådan, om philosophiens verkliga betydelse har skaffat henne å ena sidan beundrare, hvilka tillagt henne en förmåga, som hon icke eger, å andra sidan vedersakare, som frånkänt henne en sådan, som hon verkligen eger. Men hon kan icke af de förra mottaga den falska upphöjelsen, ej heller af de sednare det orättvisa nedsättandet. Hon vill ej hafva något större eller mindre anseende, än henne med rätta tillkommer. Hon vill blott anses för hvad hon *är*.

Hvad *är* då philosophi? Huru skall nu på denna framställda fråga ett tillfredsställande svar erhållas? Detta

kan endast ske på det sätt, att, såsom vid allt eftertänkande eger rum, man utgår från en gifven erfarenhet och analyserar densamma [1]). Vi kunde nemligen icke reflectera öfver philosophiens betydelse, om hon ej förut på något sätt vore för oss bekant, eller om vi ej om henne hade någon erfarenhet, från hvilken vi kunde utgå. För det, som i ingen grad afficierar medvetandet, har man icke och kan naturligen icke hafva något intresse. "Ignoti nulla cupido" är en bekant sats. Här är det den historiska erfarenheten, till hvilken vi skola vända oss och ifrån hvilken vi skola utgå, när vi vilja redogöra för philosophiens betydelse. Vi skola derföre anställa en jemförelse mellan de historiska företeelserna, för att få veta, hvad man åsyftat med den verksamhet, som vi kalla philosopherande [2]). Naturligen vilja vi här ej tillse, huru långt de särskilde philosopherna hunnit i lösningen af philosophiens uppgift, utan hvad som utgjort denna uppgift, eller, med andra ord och i korthet uttryckt, vi vilja här angifva hvad philosophien har *varit* och *är* [3]).

Vi börja här med att angifva den af alla philosophiska system erkända bestämningen af philosophien, att hon är en *vetenskap*. Hvad innebär då denna första bestämning, som allmänt tillerkännes philosophien, eller hvad hafva vi att förstå med vetenskap. Vetenskap in-

---

[1]) Jfr Ribbing, Grundlinier till Philosophiens Historia, sid. 3.

[2]) Anf. st.

[3]) Anf. st.

nebär för det första vetande om något. Vetande åter är en apodictiskt viss eller allmängiltig och nödvändig kunskap. Kunskap kan ock vara problematisk och assertorisk, men blott den apodictiska är kunskap i egentlig mening eller ett klart och tydligt förnimmande. Men när man har en klar och tydlig eller formelt fullkomlig förnimmelse af ett föremål, så säges man begripa det eller hafva om detsamma ett begrepp [1]). Att philosophien är ett vetande innebär således, att hennes innehåll är begrepp, och, emedan hon såsom mensklig vetande har karakteren af verksamhet, att begreppets vinnande eller förverkligande utgör hennes ändamål [2]). Hon är derföre ett bemödande att förstå sitt object och såsom sådant en yttring af den förmåga hos menniskan, som vi kalla tankeförmåga, hvarigenom hon skiljer sig från de lägre yttringarne af den theoretiska verksamheten. Derföre utesluter philosophien med nödvändighet från sig allt, som icke eger vetandets eller begripandets karakter af klarhet och tydlighet. Men det är ock nödvändigt, att det, som philosophien verkligen i sig upptager eller utsäger om sitt föremål, utgör en sammanhängande kunskap. Vetenskapen är nemligen visserligen, såsom vi förut sagt, ett vetande, men detta vetande skall, för att vara vetenskapligt, utgöra ett sammanhängande helt eller ega karakteren af systematiskhet. Derföre skola vetenskapens satser af förståndet begripas såsom nödvändiga

---

[1]) Jfr Ribbing, Grundlinier till Anthropologien, sid. 3.

[2]) Jfr Boström, Grundlinier till Philosophiska Statslärans Propædeutik, sid. 5 och 6.

följder ur en enhet och i en viss ordning ur hvarandra[1]). Om ock philosophien, till följe af den menskliga ofullkomligheten, som äfven på vetenskapens område utöfvar sitt inflytande, icke alltid under sin historiska utveckling till fullo uppfylt en sträng fordran på vetenskaplighet, så följer ej deraf, att hon får förbise denna fordran. Uppgiften för henne såsom vetenskap blir alltid, såsom den varit och är, att förstå verkligheten eller att fatta henne på ett motsägelselöst och sammanhängande sätt. Philosophien utgör derföre en tänkande betraktelse, ty att tänka är intet annat, än att fatta utan motsägelse. Men dermed är ock gifvet, att hon förutsätter sitt föremål, ty att tänka öfver något, som ej förut på något sätt finnes till, är orimligt. Från detta föremål, såsom en gifven erfarenhet, utgår philosopien. Det finnes ingen philosophi utan föregående erfarenhet, och philosophien sträcker sig aldrig längre än erfarenheten. Philosophien går hand i hand med erfarenheten och förklarar densamma. Men om ock philosophien förklarar erfarenheten eller utgör ett vetande om henne, så följer ingalunda deraf, att de båda skulle sammanfalla. Vetenskapen upptager aldrig hela verkligheten till sitt innehåll, utan blott vissa hennes bestämningar. Att veta eller begripa en sak är icke att uppfatta sakens hela innehåll [2]). Detta är en följd af inskränktheten i det menskliga vetandet, som "vinner sin karakter af *vetande*, eller klarhet och tydlighet, en-

[1]) Jfr Ribbing, anf. st.

[2]) Jfr Ribbing, Grundlinier till Philosophiens Historia, sid. 4.

dast genom uppoffringar i afseende på det innehåll, som verkligen finnes för menniskan“ [1]). Deraf blir det mensk-liga vetandet abstract och fäster sig blott vid vissa si-dor hos objectet. Men om vi å ena sidan påstå, att “philosophiens innehåll ej är *hela* verkligheten, utan vissa *sidor*, *bestämningar* eller *prædicater* hos denna“,[2]) så må-ste vi likväl å andra sidan erkänna, att *det*, som af philosophien uppfattas, likväl är det *nödvändiga* i verk-ligheten, nemligen de bestämningar i henne, genom hvil-ka de andra äro möjliga, hvarföre man kan säga, att philosophien såsom vetenskap är vetande “om *det möjli-ga*“, eller om *formerna* och *lagarne* för det verkliga [3]).

Är det genom det ofvan sagda tydligt, att philoso-phien, betraktad såsom vetenskap i allmänhet, har till uppgift att fylla ett menskligt behof, behofvet nemligen af klarhet öfver den gifna verkligheten, så kunna vi lik-väl ej häruti finna något särskildt utmärkande för phi-losophien eller någon bestämd skilnad mellan henne och andra vetenskaper. Hvarje mensklig verksamhet, som bär namnet vetenskap och förtjenar detta namn, har nemligen till uppgift att lemna en, mer eller mindre full-ständig, förklaring öfver den gifna erfarenheten. Erfa-renheten är, sådan den omedelbart företer sig, af en så-dan beskaffenhet, att menniskan icke kan nöjd hvila vid henne; ett theoretiskt behof af förklaring gör sig gäl-

---

[1]) Claëson, Samlade Skrifter, Senare Bandet, sid. 364.
[2]) Jfr Ribbing, anf. st.
[3]) Anf. st.

lande och kräfver oemotståndligt sin tillfredsställelse [1]). Orsaken, hvarför menniskan icke kan fortfarande finna sig belåten med den gifna erfarenheten, ligger deruti, att denna visar brist på en sammanhållande enhet och ett nödvändigt sammanhang. Utan denna enhet och detta sammanhang visar sig erfarenheten såsom en oförklarlig gåta. Att menniskan försökt en lösning af denna gåta, derpå är hvarje särskild vetenskap ett bevis. Behofvet af denna lösning har gifvit upphof och lif åt de särskilda vetenskaperna. Detta behof hafva de, hvar och en, sökt att fylla på det enda möjliga sättet, nemligen genom uppsökande af grunder. I och med finnandet af en grund för ett gifvet, har detta gifna erhållit sin förklaring [2]), det gifnas särskilda delar hafva erhållit enhet och sammanhang, såsom fattade i ett nödvändigt förhållande till grunden. Grund är det, hvarförutan ett annat icke kan tänkas vara hvad det är. Grunden kan derföre icke vara skild från det, för hvars tillvaro han utgör conditio, sine qua non. För att finna grunden till ett gifvet, skall man således söka honom just i *det* gifna, för hvilket han skall vara grund. Sker nu en förklaring genom tillbakagående till en grund, så är det tydligt, att den förklaring, man åsyftar, blir fullständigare i samma mån man går längre tillbaka och fullständigast, när man gått så långt tillbakaka som möjligt eller funnit den *yttersta* grunden [3]). Och den vetenskap,

[1]) Jfr Caëson, anf. st. sid. 384.
[2]) Anf. st. sid. 86.
[3]) Anf. st. sid. 385.

som har till uppgift, att uppsöka denna grund och ifrån denna förklara hela den gifna verkligheten, är just philosophien. Hon är naturligen derigenom den högsta vetenskapen. Denna andra bestämning af philosophien, att hon är den *högsta* vetenskapen, eller vetenskapen om de yttersta grunderna för allt gifvet, är ock af de philosophiska systemen allmänt erkänd.

Vi skola nu tillse, hvad denna andra bestämning af philosophien, att hon är den högsta vetenskapen, innebär. Förut hafva vi sökt angifva betydelsen af den första bestämningen, att hon är en vetenskap, och funnit att hennes uppgift är densamma, som alla andra vetenskapers. Men i och med den andra bestämningen, som blifvit philosophien tillerkänd, inträder hennes skilnad från de öfriga vetenskaperna. Att en vetenskap kallas och anses för den högsta, tillkännagifver, att han har ett bestämdt företräde framför alla andra vetenskaper, emedan han eljest icke med skäl kunde kallas den högsta. Frågan blir nu, hvaruti företrädet består, i hvilket afseende, eller i hvilka, om flera finnas, philosophien kan kallas den högsta vetenskapen. I ett afseende är hon, såsom vi veta och redan nämnt, den högsta, nemligen det, att hon är vetenskapen om de yttersta grunderna. Men kanhända hon eger företräde i flera afseenden? Att philosophien sysselsätter sig med den gifna verkligheten, eller har denna till sitt object, utgör icke något, som skiljer henne från de andra vetenskaperna och gifver henne något företräde. Samma verklighet utgör nemligen äfven de andra vetenskapernas object. Icke heller

går philosophien tillväga efter någon method, olik med och bättre än de andra vetenskapernas. Philosophien regredierar nemligen analytiskt från den gifna verkligheten, såsom hvarje annan vetenskap, för att finna en princip eller förklaringsgrund till densamma. Det är, vidare, icke något särskildt organ, som uteslutande tillhör den philosophiska verksamheten, utan det är samma subject, samma menskliga förstånd, som är verksamt i philosophien likaväl som i alla andra vetenskaper [1]). Då nu i anförda afseenden, det vill säga, med hänsyn till object, method och subject ingen skilnad företer sig mellan philosophi och andra vetenskaper, men likväl en skilnad måste förefinnas, så kan han bestå endast i vetenskapens utsträckning. Och i detta afseende visar sig verkligen en bestämd skilnad, emedan utsträckningen går längre tillbaka i den förra än i de sednare. Denna philosophiens egenskap uttryckes just i den ofvan nämnda aristoteliska definitionen af henne, att hon är vetenskapen om tingens yttersta grunder. Denna bestämning af philosophien angifver, såsom vi förut sagt, philosophiens företräde. Huru denna bestämning kan innebära något företräde, hafva vi äfven förut antydt. Förklaringen blir nemligen fullständig, när de yttersta grunderna äro funna. Philosophien genomför förklaringen till slut, enär hon icke stannar, förrän hon kommit till en grund, bakom hvilken, så att säga, ingen annan är att finna, och hvilken grund således får karakteren af att vara ytterst.

---

[1]) Jfr Ribbing, anf. st. sid. 5.

Skilnaden mellan philosophien och de andra vetenskaperna är sålunda en skilnad i graden eller formen af förklaringen.

Är nu i philosophiens förut angifna definition uttryckt, att hon är skild från andra vetenskaper i anseende till graden, så hafva vi nu att något närmare redogöra för betydelsen af denna skilnad. Denna betydelse framträder, när vi taga i betraktande anledningen till philosophien eller det djupa behof, som drifvit menniskan till denna verksamhet. I samma mån man fattar det behof, som skall fyllas, blir det ock lättare att inse betydelsen af den verksamhet, som har till uppgift att fylla detta behof, och tillika hvad som skiljer denna verksamhet från all annan, med hvilken hon jemföres.

Den allmänna anledningen till philosophi, likasom till hvarje annan vetenskap, är de sinliga tingens tillfälliga existens och bristande sammanhang. De sinliga tingen hafva väl tillvaro, men synas sakna en nödvändig grund och en sammanhållande enhet. De äro således behäftade med motsägelser. Ett behof att lösa dessa motsägelser uppkommer för menniskan, när hon såsom tänkande varelse vill begripa den verld, af hvilken hon sjelf är en del. Såsom tänkande kan hon nemligen icke finna sig tillfredsställd med de motsägelser, som förefinnes i den gifna verkligheten, enär motsägelser äro oförenliga med en tänkande uppfattning. Om vi å ena sidan måste säga, att nyssnämnda behof vinner sin egentliga tillfredsställelse genom philosophien, så kunna vi å andra sidan icke neka, att de andra eller empiriska veten-

skaperna äfven tillfredsställa samma behof, ehuru blott till en del. Till en del säga vi, ty dessa sednare förklara blott vissa egenskaper hos den gifna verkligheten, men ej hela verkligheten. Dertill kommer, att de förklara det ena relativa ur det andra och stanna således vid grunder, hvilka sjelfva behöfva förklaring, enär allt relativt just är i behof af förklaring. Menniskoandens behof af *fullständig* klarhet öfver *hela* verkligheten kan således ingalunda af dessa vetenskaper erhålla sin tillfredsställelse. För fullständig förklaring fordras nemligen att gå till en sådan grund, som sjelf icke är följd af någon annan. En grund af denna beskaffenhet, måste vara den yttersta. Alla grunder deremot, som icke äro de yttersta, kalla vi hypotheser [1]), det vill säga, sådana grunder, som sjelfva icke äro nödvändiga, men begagnas såsom nödvändiga. Då nu dessa grunder, tillfölje af sin relativa beskaffenhet, sjelfva behöfva förklaring, kunna de vetenskaper, som ifrån dem utgå, icke gifva den fullständiga tillfredsställelse, som ett djupare theoretiskt behof fordrar. Dermed har icke blifvit utsagdt något, som minskar dessa vetenskapers värde. De hafva blott att fylla sin uppgift och något annat, mer eller mindre, har man icke att af dem fordra. I enlighet med sin uppgift gå de blott till de närmaste grunderna och söka att ifrån dem förklara någon del af den för våra sinnen gifna verkligheten. De utgå från något, som de förutsätta och lemna oförklaradt. Mathematiken, för att vi må anföra

[1]) Anf. st.

exempel på det nyss sagda, är ett systematiskt vetande om rums- och tidsförhållanden, men hvad rum och tid äro, besvarar hon icke, eller dermed sysselsätter hon sig icke, emedan detta ingalunda ingår i hennes uppgift. Historien behandlar menskliga samhällens utveckling, men hvad de menskliga samhällena i sig äro, det utreder hon ej, emedan detta ej tillhör henne. Men detta, som af de andra vetenskaperna lemnas oförklaradt och af dem förutsättes, finner i och genom philosophien sin förklaring. Denna förklaring kan philosophien lemna, emedan hon är vetenskapen om de yttersta grunderna. Hon är sålunda vetande om de andra vetenskapernas grunder, hvaraf följer, att dessa vetenskaper genom henne erhålla sin fulla giltighet och betydelse. De andra vetenskaperna behandla verkligheten, från olika sidor betraktad, och sammanlöpa i philosophien, hvilken åter behandlar verkligheten i sin helhet och derigenom gifver enhet åt det menskliga vetandet. De andra vetenskaperna visa tillbaka på philosophien såsom sin enhetspunkt, hvarföre man kan säga, att den sednare vetenskapen är de förra fullföljda till slut [1]). Philosophien står sålunda med de andra vetenskaperna i ett nödvändigt sammanhang, enär förhållandet mellan henne och dem är det af grund och följd. Af det nu sagda är lätt att inse, hvaraf philosophien har erhållit benämningen scientia scientiarum och tillika hvad denna benämning innebär. Scientia scientiarum kan philosophien vara och kallas, derföre att hon

[1]) Anf. st.

gifver de andra vetenskaperna deras berättigande. Detta berättigande åter kan hon gifva, såsom varande vetenskapen om causa summa, eller den grund, som har sin orsak i sig sjelf. Endast i en sådan grund kunna alla andra grunder hafva sitt nödvändiga vilkor. Det är således om den egentliga eller yttersta grunden philosophien handlar, och hon kallas derföre den *fundamentala* vetenskapen [1]). Men en grund, som är ytterst eller grund till alla andra grunder, är naturligtvis grund till *allt*. Att påstå, att philosophien är vetenskapen om de yttersta grunderna, är derföre intet annat, än att påstå att hon uppsöker grunderna till *allt* eller söker att förklara *allt*. Philosophien är och kallas derföre den *universela* vetenskapen [2]). Men att hon är en universel vetenskap, innebär icke att hon *vet* allt, utan att hon har allt till sitt object. Hon betraktar allt, som utgör föremål för de empiriska vetenskaperna, men på ett annat sätt, nemligen blott i allmänhet. Att hon söker att förklara allt, innebär ej, att hon skall gå i detalj med sina undersökningar, utan att hon skall söka att förklara allt såsom ett *helt* [3]). Philosophien skall gifva menniskan en allmän blick öfver hennes verld eller låta henne se verlden i ett nödvändigt sammanhang. Detta sker endast derigenom att hon betraktar verlden i dess samband med och förhållande till den yttersta grunden. Att det är om denna grund philosophien handlar, hafva vi upprepade gånger nämnt. Men dermed hafva vi likväl ej ännu utsagt, hvil-

---

[1]) Anf. st. [2]) Anf. st. [3]) Anf. st.

ket det föremål är, hvarom philosophien handlar eller utgör en vetenskap, utan endast, att detta föremål har den egenskapen att vara den yttersta grunden. Men grund är en relativ bestämning och uttrycker icke hvad ett föremål är i sig, utan blott hvad det är i förhållande till ett annat. Det återstår således att besvara den frågan: hvad är det, som utgör den yttersta grunden, eller hvilket föremål är det, som har den bestämningen, att vara den yttersta grunden? Svaret härpå finna vi, när vi tillse, hvad den nämnda bestämningen innebär. Den yttersta grunden kan endast vara det, som är i och genom sig sjelf, ty såsom ytterst kan han ej hafva sin orsak i något annat. Men det, som är i och genom sig sjelf, är det sjelfständiga eller det absoluta. Deraf finna vi, att det således är om det absoluta philosophien handlar. Förut hafva vi sagt, att philosophien är vetenskapen om tingens yttersta grunder. Denna philosophiens definition kalla vi hennes nominaldefinition. Af denna följer tydligen realdefinitionen [1]), eller den definition, genom hvilken philosophiens egentliga innehåll utsäges. Vi hafva nemligen funnit att den yttersta grunden är det absoluta. Vi behöfva således, för att komma till realdefinitionen, endast i stället för den yttersta grunden utsäga det absoluta såsom det, hvarom philosophien är en vetenskap. Philosophien är således, realiter definierad, vetenskapen om det absoluta. Blir philosophien genom nominaldefinitionen i anseende till *formen* skild från de

---

[1]) Anf. st.

andra vetenskaperna så blir hon åter genom realdefinitionen i anseende till *innehållet* från dem skild och i förhållande till dem begränsad [1]).

För att vinna kännedom om betydelsen af den vetenskap, som kallas philosophi, har det varit nödigt att närmare redogöra för skilnaden mellan henne och de andra vetenskaperna. Förut hafva vi omnämnt en formel skilnad och angifvit, hvad denna innebär. Nu hafva vi funnit en ny skilnad, nemligen i afseende på innehållet. Det tillhör oss att äfven för denna något närmare redogöra. Men likväl synes det först vara behöfligt att fritaga oss från en möjlig beskyllning för motsägande påståenden. En sådan beskyllning kunde tyckas berättigad, då påståendet, att philosophien är till innehållet skild från de empiriska vetenskaperna, jemföres med hvad vi förut sagt om förhållandet mellan den förra och de sednare. Vi hafva nemligen förut väl uppvisat en skilnad i formen mellan philosophien och de empiriska vetenskaperna, men med afseende på objectet sagt, att den förra ej har något annat sådant, än de sednare. Det synes vara en uppenbar motsägelse att den ena gången påstå, att philosophien har samma object som de empiriska vetenskaperna, och en annan gång, att den förra är till innehållet skild från de sednare. Men denna motsägelse löses genom den observation, att med object kan menas antingen det, som gifver anledning till en tänkande betraktelse, eller ock det, som vinnes genom

---

[1]) Anf. st.

hvarje sådan betraktelse. Fattar man object i den förra betydelsen, så kan man med skäl säga, att philosophien och de empiriska vetenskaperna hafva samma innehåll, emedan det är samma verklighet, som uppfordrar till förklaring och blir förklarad i såväl den ena som de andra. Fattar man åter object i den sednare betydelsen, såsom utgörande det i och af vetenskapen upptagna eller hans actuela innehåll, så blir philosophiens och de empiriska vetenskapernas object olika. Samma verklighet, som gifver anledning till den förras och de sednares verksamhet, kan nemligen betraktas från olika synpunkter. Ett sådant betraktelsesätt är möjligt derigenom, att den gifna verkligheten icke är blott något tillfälligt och sinligt, utan äfven i sig innesluter något väsendtligt och osinligt. När nu philosophien betraktar det osinliga momentet i den gifna verkligheten, hvilket ej af de andra vetenskaperna uppfattas, så är det begripligt, hvarföre man kan påstå, att philosophien är till innehållet skild från de andra vetenskaperna.

Sedan vi sålunda förklarat, huru philosophien kan hafva den gifna verkligheten till sitt object likasom de andra vetenskaperna och ändock vara till innehållet från dem skild, återstår att närmare bestämma denna innehållsskilnad. Betydelsen af denna skilnad kunna vi endast då fatta, när vi känna de bestämningar, som utmärka philosophiens innehåll, jemfördt med de empiriska vetenskapernas.

Vi veta, att vetenskapen alltid kommer efter erfa-

renheten och söker att förklara denna. Ett factum är, att det gifna, som af oss erfares, "är af två väsendtligt olika slag: andligt och kroppsligt. Af bådas uppfattning måste vi således hafva förmåga. Man skiljer derföre hos menniskan mellan tvenne förmögenheter i afseende på innehållet, sinlighet och förnuft" [1]). Det menskliga vetandet är således antingen sinligt eller förnuftigt. Och då nu philosophiens innehåll, som är det absoluta eller *väsendet*, icke är något kroppsligt, så kan det endast bli föremål för vårt förnuftiga vetande eller uppfattas af vårt förnuft. Philosophien är således ett förnuftigt eller rationelt vetande, och kan såsom sådant ej hafva det förnuftslösa till sitt innehåll [2]). I motsats deremot utgöres de empiriska vetenskapernas innehåll af det relativa eller *phænomenet*. När vi tala om väsende och phænomen, så mena vi med det förra det i och för sig sjelf varande eller osinliga, nemligen Gud och alla förnuftiga väsenden. Phænomenet åter är den form eller det utseende, i hvilket väsendet eller det osinlinga för oss, såsom ofullkomligt förnimmande, framträder. Vi kunna nemligen, tillfölje af vår ändlighet, icke förnimma väsendet sådant det är i sin sanning eller för Gud [3]).

Innehållet i philosophien och de empiriska vetenskaperna är således väsendtligen olika. Detta visar sig tydligt af de motsatta bestämningar, som tillkomma den förras innehåll i jemförelse med de sednares. Utgöres phænomenet af det i rum och tid varande, eller, med

[1]) Claëson, anf. st. sid. 386.
[2]) Jfr Boström, anf. st. sid. 11. [3]) Anf. st. sid. 8.

andra ord, är phænomenet det kroppsliga och föränderliga, så få vi om väsendet utsäga, att det icke är i rummet och tiden, utan tvertom är det andliga och oföränderliga. Säga vi, att phænomenet är sinligt och relativt, så är i motsats deremot väsendet osinligt och absolut. Då nu väsendet utgör philosophiens object och phænomenet de empiriska vetenskapernas, så är deras innehållsskilnad tydlig.

Till följe af denna bestämda skilnad synes phænomenet icke kunna vara föremål för philosophi. Men äfven phænomenet kan vara object för nämnda vetenskap, dock endast under det vilkor, att det fattas såsom phænomen, ty endast sålunda fattas det sant och förnuftigt[1]). Vi kunna således säga, att philosophien är *vetenskapen om det gudomliga eller absoluta och det relativa i dess förhållande till detta.*

Vi anse oss härmed hafva genom den föregående framställningen angifvit philosophiens betydelse och förhållande till de empiriska vetenskaperna. Detta förhållande innebär naturligen både likhet och olikhet. Såväl den ena, som den andra hafva blifvit tagna i betraktande. Vi hafva uppvisat philosophiens och de andra vetenskapernas gemensamma uppgift, att lemna en förklaring öfver den gifna verkligheten. Vi hafva, vidare, uppvisat, att philosophien går tillbaka till en yttersta grund och ur denna söker att förklara allt, då de andra vetenskaperna deremot gå blott till de när-

[1]) Anf. st. sid. 9.

maste grunderna och förklara endast en del af den gifna verkligheten. Philosophien har fått sig ett högt värde tillerkändt. Men huru högt värde vi än må tillerkänna henne, så må vi alltid ihågkomma, att hon är en *mensklig vetenskap*. Att hon är mensklig innebär oemotsägligen, att hon är begränsad. Vi hafva väl sagt, att philosophiens förklaring är fullständig, och dermed menat, att hon går tillbaka till den yttersta grunden, och ifrån honom förklarar det gifna. Men vi kunna ock säga, att hon icke är fullständig, emedan "ingen förklaring är fullständig, som ej på en gång nått till den *yttersta* grunden för det förklarade och tillika upplyser alla de mellanstadier, genom hvilka detta yttersta blir verklig grund för det gifna, hvars förklaring sökes. En i båda dessa afseenden fullständig förklaring af verlden kommer den timliga menniskan troligen aldrig att nå" [1]). Vidare är hon begränsad deruti, att hon, likasom allt annat menskligt vetande, måste uppoffra en del af innehållet, för att vinna klarhet. Hon vill komma till klarhet öfver det absoluta, till kännedom om Gud, och hon kan således såsom mensklig *vetenskap* icke bjuda annat än abstracta begrepp. Men menniskan behöfver icke blott begrepp om Gud, utan, hvad mera är, hon behöfver Gud sjelf, hon behöfver vara "*personligen* bekant med honom." En sådan bekantskap vinnes endast i och genom religionen. Af denna orsak kan philosophien aldrig sättas i stället för religion. Vi sätta på philosophien ett högt värde, eme-

---

[1]) Claëson, anf. st. sid. 72.

dan hon gifver klarhet, men vi tilltro henne ingalunda någon förmåga att gifva hjertat försoning med Gud. "Det fordras i sanning hvarken någon högre philosophisk insigt eller någon djupare andlig erfarenhet, för att inse, att det ångerfulla och efter försoning längtande hjertat i ingen grad kan tillfredställas af abstrakta begrepp, hvilka deremot kunna i ganska hög grad fylla förståndets behof af klarhet och tydlighet i förnimmandet" [1]). Philosophiens värde har härigenom icke blifvit nedsatt. Det är nemligen *hennes* uppgift, ej att tillfredsställa menniskans behof af *försoning* med Gud, utan hennes behof af *klarhet*, hvars egande utan tvifvel är af mycken vigt. Stort värde eger derföre den philosophiska verksamheten, som i mer än tvenne årtusenden fortgått, för att tillfredsställa detta menniskoandens djupa behof af klarhet.

---

[1]) Rosell, Om filosofiens förhållande till kristendomen, sid. 18.